

Наталя Сиротинська

РЕЦЕНЗІЯ

на книгу Богдана Кіндратюка «Дзвонарська культура України»

Восени 2013 року у світ вийшла об'ємна публікація Богдана Кіндратюка «Дзвонарська культура України»¹. Одразу ж відзначимо, що така масштабність викликана не простим нагромадженням тематичного матеріалу, але послідовно структурованим і різноплановим намаганням відобразити форми побутування дзвонарської культури в Україні. Підтвердженням цього є розлогий зміст монографії, розділи якого відображають послідовне розгортання широкої панорами міцно закоріненого дзвонарства у життя українців, починаючи від Княжої доби:

Розділ 1. Історіографія та джерела дослідження дзвонарської культури України.

¹ Б. Кіндратюк. *Дзвонарська культура України*. Національна академія наук України, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича, [= «Історія української музики», 19]. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника 2012, 898 с.

Розділ 2. Історія дзвонів і дзвонарського мистецтва в Україні.

Розділ 3. Дзвони і дзвоніння в церковному обряді, народному побуті та звичаях.

Розділ 4. Споруди для дзвонів і дзвонарське мистецтво.

Розділ 5. Відображення дзвонів і дзвоніння у народній культурі, літературі та мистецтві.

Завершують книгу об'ємні додатки, в яких розміщені такі позиції, як покажчик місцевостей відливання та реставрації дзвонів, нотографія, дискографія, список використаних джерел, покажчик імен, покажчик географічних назв, а також запис на CD бази даних «Давні дзвони України». Окремо відзначимо ґрунтовний список використаної літератури, що зайняв понад 1000 позицій і засвідчив глибоку орієнтацію Автора у матеріалах дослідницької теми. Автор зібрав і опрацював величезний масив документів з різних куточків України, оглянув *de visu* велику кількість збережених дзвонів, звучання яких склало основу компакт-диску бази даних. Отож, у науковому світі з'явилася ґрунтовна наукова праця, створенню якої Богдан Дмитрович присвятив 15 літ відданої і наполегливої праці. І головним, мабуть, є щире захоплення ним обраною темою, що відчувається у намаганні беззаперечним фактажем переконати у вагомості дзвону, у його сакральному значенні, що, на жаль, призабулося в сучасному світі. І в цьому переконуємось вже у перших розділах книги, де розпочинаючи докладним опрацюванням історіографії досліджень дзвонарської культури, Автор зосереджується на різнобічних спостереженнях за витокami дзвонів і мистецтва дзвоніння, його викоростання у давніх культурах різних різних народів і цивілізацій, в археологічних знахідках. Такий глибокий фундамент безумовно переконує в особливій значимості цього унікального винаходу людства, застосованого у найрізноманітніших ділянках – як побуту, так і в духовно-сакральній площині.

Значення дзвону, мабуть, найглибше визначив Фрідріх Шеллінг, який у праці *Філософія мистецтва* надав йому особливого значення як посередника між небесним та земним світами:

«Нероздільне облачення безконечного в кінцеве сприйняте як чиста нероздільність є *дзвін* (Klang), або, іншими словами, в якості облачення безконечного в кінцеве може виступати лиш *дзвін*»².

«Немає необхідності детально викладати відмінності *дзвону* (Klang) від *звучання* (Schall) і *звуку* (Laut). Звучання є родовим поняттям, звук є звучанням, яке переривається, а дзвін є звучанням, яке сприймається як безперервність, як безконечний потік звуку. Дзвін є спогляданням душі самого тіла, невіддільністю поняття і буття, символом ідеального світу»³.

Такі високі слова про значення дзвону є блискучим поясненням його проникнення у різні сфери життя людства. І хоча давні цивілізації не вдавалися до глибоких філософських роздумувань над сутністю дзвону, але на інтуїтивному рівні це проявилось у захопленні дзвонарським мистецтвом, про що свідчать як різні

² Ф. Шеллінг. *Філософія мистецтва*. Москва 1966, с. 192.

³ Там само, с. 194.

документальні джерела, так і форми практичного використання. Тож не випадково Україна сприйняла дзвонарство як важливий культурний символ, про що свідчать археологічні знахідки дзвонів та їх фрагментів на різних теренах українських земель. А виготовлення дзвона вважалося такою надзвичайною подією, що заслуговувало уваги літописців⁴. У певний спосіб така увага проявилася у пізнішому звичаї відзначення на надгробних плитах факту дзвонів пожеертви як знаку важливого чину життя особи⁵.

Шанобливе ставлення до дзвонарства поступово проникало до різних мистецько-культурних площин – красного письменства, малярства, фольклору, музичної творчості, що докладно описано та проілюстровано Автором.

Окремої уваги заслуговує дизайн обкладинки, основою якої стала світлина оригінального дзвону, фактура якого зберегла відчуття теплоти стриманої кольорової гами металу поруч із домішками мідної міці. Такий авторський задум досяг надзвичайного ефекту у візуальному сприйнятті книги, яку хочеться взяти в руки, немов доторкнутися до частки тих дзвонів, які вибудували струнку вертикаль розміщену краєм, осторонь всього буденного і приземленого, спрямовану в безконечність часу.

Автор не раз відзначає, що дзвін та дзвоніння сприймалися насамперед як символ захисту від грози, бурі й вітрів, від зла та всієї нечистої сили, а також слугували сигналом про раптову небезпеку. Присутність дзвонів у просторі, який ними охоронявся, вважався гарантією недопущення туди всього злого, створюючи невидиму загороду, вберігаючи від біди. І символічним є те, що книга вийшла в час, коли Україна перебуває у передчутті змін, які в момент написання рецензії лише розпочали свій нелегкий шлях на сторінках київського Євромайдану. В ці дні не лише українці, але й весь світ переконався у могутній силі дзвонів, які могутнім голосом дзвіниць Михайлівського собору у свій спосіб стримували шалений натиск темряви. І в цьому вбачаємо головну ідею книги – насправді дзвін не є просто сакральним предметом, це голос, який тисячоліттями живе своїм життям, який вражає своєю проникливістю у найскрутніші хвилини і в певний момент сприймається як сурма невидимого світу. В такий дивовижний спосіб переплелися принаймі три абсолютно непеоднані явища – дзвін, книга та історія України, і задля цього відчуття монографію варто перечитати.

⁴ Б. Кіндратюк. *Дзвонарська культура України*, с. 195.

⁵ Там само, с. 237.